

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRK DİLLƏRİNƏ AİD PAREMIOLOJİ VAHİDLƏRDƏ OXŞAR FONETİK TƏRKİBLİ SÖZLƏR

Leyla Məmmədzaadə

<https://orcid.org/0009-0002-4123-5415>

Gəncə Dövlət Universiteti, Gəncə, Azərbaycan.

Yazışılan müəllif: mammadzade74@gmail.com; Tel.: +994-55-7017875

XÜLASƏ

Fonetik səsləşmələr də bədiliyin ifadəsinə xidmət edən mühüm detallardandır. Oxşar fonetik tərkibli sözlər adətən bir sait, yaxud samitə görə bir-birindən fərqlənir. Fonetik səsləşmələr hər hansı leksik vahidi xüsusi olaraq nəzərə çarpdırmaq məqsədini izləyir. Belə oxşarlıqlar atalar sözlərində obrazlı-emosional məqamlar yaradır. Fonetik səsləşmə yaradan sözlər hər iki dilin paremiyalarında ahəng, ritm əmələ gətirir. Azərbaycan dilinin atalar sözlərində mürəkkəb quruluşlu sözlərin tərkib hissələrindən fonetik səsləşmə yaratmaq üçün istifadə olunur. Oxşar fonetik səsləşmələr eyni köklü sözlərin iştirakı etdiyi paremiyalarda bədii-üslubi məqam kimi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Fonetik səsləşmə yaradan sözlərin cümlədəki mövqeyi, təkrar elementli sözlərin yaxınlıq dərəcəsi də paremioloji vahidlərin üslubi keyfiyyət göstəricilərindəndir. Tədqiqatın əsas məqsədi Azərbaycan və türk dillərinə aid paremioloji vahidlərdə oxşar fonetik tərkibli sözlərin fonetik-üslubi xüsusiyyətlərinin araşdırılmasıdır. Məqalədə əsasən təsviri metoddan istifadə edilmiş, müqayisəli, struktur təhlil metodlarına da yeri gəldikcə müraciət olunmuşdur. Hər iki dilin paremiyalarında fonetik vahidlər bəzi üslubi keyfiyyətləri ilə fərqlənir. Azərbaycan və türk dillərinə məxsus paremioloji vahidlərdə oxşar fonetik tərkibli sözlər bəzi ortaq dil-üslub xüsusiyyətləri nümayiş etdirir.

Açar sözlər: *paremiya, sait, samit, forma, məzmun*

GİRİŞ

Məqalə Azərbaycan və türk dillərinin paremioloji vahidlərində oxşar fonetik tərkibli sözlərin müqayisəli şəkildə araşdırılmasına həsr edilmişdir. Burada hər iki dilə aid atalar sözlərinin ortaq dil-üslub xüsusiyyətləri təhlil olunur, ayrı-ayrı sözlərdəki sait və samit səsləşmələrinin üslubi keyfiyyəti üzə çıxarılır, fonetik oxşarlıqların atalar sözlərində yaratdığı obrazlı-emosional məqamlar sistemləşdirilir, məna çalarları müəyyən olunur. Mürəkkəb quruluşlu sözlərin, eyni köklü sözlərin iştirakı etdiyi paremiyalarda fərqli bədii-üslubi məqamlar diqqətə çatdırılır. Fonetik səsləşmə yaradan sözlərin cümlədaxili mövqeyinin, təkrar elementli sözlərin yaxınlıq dərəcəsinin paremioloji vahidlərin üslubi keyfiyyətinə təsiri əsaslandırılır. Səs əvəzlənmələri, səsartımının fonetik səsləşmənin üslubi keyfiyyətinə təsiri məsələsi araşdırılır. Bütün bunlar ayrıca və sistemli şəkildə tədqiq edilmədiyindən

Azərbaycan və türk dillərinə məxsus paremik vahidlərdə oxşar fonetik tərkibli sözlərin fonetik-üslubi xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi mövzusunun aktuallığını şərtləndirən amillərdən biri kimi özünü göstərir.

MATERIAL VƏ METODLAR

Azərbaycan və türk dillərinin atalar sözləri məqalənin əsas tədqiqat obyektini təşkil edir. Məqalədə əsasən təsviri metoddan istifadə edilmiş, qohum türkcələrə aid dil faktlarının tutuşdurulması zamanı müqayisəli metoda, leksik vahidlərin fonetik tərkibindən bəhs edildikdə struktur təhlil metoduna müraciət olunmuşdur. Azərbaycan və türk dillərinə aid paremiyalarda eyni və ya oxşar fonetik tərkibə malik sözlər, bir qayda olaraq, çoxluq təşkil edir və bu cür şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində üslubi məqamlardan biri kimi diqqəti cəlb edir.

Paremiyalarda hər hansı leksik vahidə məxsus fonetik tərkib təkrarlanır. Fonetik tərkibin təkrar olunduğu sözlər cümlə vahidlərində səsleşmələr əmələ gətirir. Burada fonetik səsleşmə obyektini olan leksik vahidlər bir-birindən kiçik fonetik dəyişikliyə görə fərqlənir. Fonetik dəyişiklik isə öz növbəsində danışq səsələrindən hər hansı birinin əvəzlənməsini nəzərdə tutur. Azərbaycan və türk dillərinə aid paremiyalarda belə səsleşmələrin üslubi əhəmiyyəti ondadır ki, sözlərin xüsusi olaraq nəzərə çarpdırılması məqsədi izlənilir. Məsələn: Aç ölmez, gözü kararır, susuz ölmez benzi sararır (kararır-sararır); İnsan doğduğu yerde deyil, doyduğu yerde [1, s. 66, 70, 209] (doğduğu-doyduğu). Burada türk dilinin atalar sözlərinə aid cümlə quruluşunun bir tərəfində verilmiş leksik vahidə məxsus səs kompleksi maksimum tərkiblə digər tərəfdə təkrarlanır. Nümunələrin hər birində fonetik tərkibinə görə oxşar sözləri cəmi bir samit səs fərqləndirir: kararmak və sararmak – k samiti; doğduğu və doyduğu – y samiti. Bu tipli oxşarlıqdan atalar sözlərinin quruluşunda bədii emosionallıq yaratmaq üçün geniş şəkildə istifadə olunur. Azərbaycan və türk dillərinin atalar sözlərindəki oxşar səs tərkibli sözlər sait tərkibinə görə də biri-digərindən fərqlənir. Samitlərdən fərqli olaraq saitlərdə bu hal sistemli şəkildə təzahür edir, daha çox arxasıra və önsıra saitləri həmin mövqedə müşahidə olunur. Məsələn: Adam yanıla-yanıla, pehlivan yenile-yenile (yanıla, yenile); Olacaqla ölecege çare bulunmaz [1, s.73, 258] (olacak, ölecek). Verilmiş nümunələrin birində qalın sait tərkibi bir leksik vahidə, incə sait tərkibi isə onunla səsleşmə yaradan qarşılıqlığına aiddir: yanılmak və yenilmek. Digər nümunədə də saitlərin qalınlıq, incəlik əlaməti səsleşmə əmələ gətirən sözləri bir-birindən ayırır: olacak və ölecek. Paremiyalardan görüldüyü kimi, bu sözlər həm də ahəng, ritm əmələ gətirir. Eyni mənərə Azərbaycan dilinin paremioloji vahidlərində də müşahidə olunur. Azərbaycan dilinin atalar sözlərində fonetik səsleşmə yaradan müvafiq sözlər eynilə fonetik-üslubi element olur. Məsələn: Dil var bal gətirər, dil var bəla (bal-bəla); Yel əsəndə yellənər, yol görəndə yollar [2, s. 267, 407] (yel-yol, yellənəryollar). Burada samit və samit tərkibinə görə oxşar olan sözlər kontekstlə məzmun baxımından da əlaqəli olur. Eyni zamanda şəkil, forma oxşarlığı bunlara üslubi imkanlar qazandırır, digər leksik vahidlərdən fərqləndirir. Azərbaycan dilinə aid atalar sözlərində quruluşca mürəkkəb olan leksemlərin tərkib hissələrindən bəzən fonetik səsleşmə əmələ gətirmək məqsədilə istifadə olunur. Qeyd edək ki, bu cür vahidlər Türkiyə türkcəsində

mürəkkəb quruluşlu hesab edilmir və həmin mövqedə də onlara, demək olar ki, təsadüf olunmur. Bunlar tərkib hissələrindən biri və ya hər ikisi ayrılıqda işlənməyən sözlərdir. Məsələn: Qonağa çox üz versən, durar çaxça-boxçanı axtarar (çaxça-boxça); Həlləm-qəlləm adamdır; Hırnan zırı anlamır [2, s. 215, 647, 666]. Bu nümunələrdə müvafiq olaraq çaxça-boxça və həlləm-qəlləm sözləri ilk baxışda diqqəti cəlb edən sait və samit səsleşmələri yaratmaqla, kontekstdə üslubi funksionallıq da yerinə yetirirlər. Hər iki dilin pəremiyalarında eyni köklü sözlərin iştirakı ilə oxşar səsleşmələrin yarandığını görmək olur. Türk dilində bunlar daha çox işlənir. Məsələn: Ev alanla evlenene Allah yardım eder (ev-evlen); Köylü misafir kabul etməyiz demez, konucak konuk yoktur der (kon-konuk); Baskın basanıdır (bas-baskın); Ne karanlıkta yat, ne kara düş gör [1, s. 114, 243, 178, 255] (kara-karanlık). Nümunələrdəki ev ismi ilə evlenmek feili, eləcə də fərqli-fərqli nitq hissələrinə aid olan konmak və konuk, basmak (“hücum etmək” mənasında) və baskın, kara və karanlık sözləri eyni köklə bağlı olduğu üçün yadda qalan fonetik səsleşmələr yaradır, atalar sözlərində ahənəgdarlıq və ritmliliyi təmin edir. Azərbaycan dilinin atalar sözlərində də bunu müşahidə etmək mümkündür: Qaranlıq qaranı udar [1, s. 182] (qaranlıq-qara). Burada qara sifəti ilə ondan düzəlmiş qaranlıq ismi arasında eyni münasibət özünü göstərir. Azərbaycan dilinin pəremiyalarında onlar kəmiyyətcə bir qədər azlıq təşkil edir. Ancaq Azərbaycan dilinə aid şeir, nəsr mətnlərində belə ifadələrə çox rast gəlinir. “Kitabi-Dədə Qorqud”da: Quv quvaladı, din dinlədi. Av avladı, quş quşladı [3, s. 33]. Azərbaycan və türk dillərinin atalar sözlərində fonetik baxımdan oxşarlıq yaradan sözlərin böyük əksəriyyəti fərqli-fərqli leksik vahidlərdir. Onların səsleşmə yaxınlığı təsadüfi səs oxşarlığından başqa bir şey deyildir.

Azərbaycan dilində: Əl ilə alınmayan əlli il qalar (əl-əlli); Göz istədiyi gözələ baxar (göz-gözəl); At minən atasını tanımaz (at-ata); Bala baldan şirindir (bala-bal); Başına gələn başmaqçı olar (baş-başmaqçı); Yel vurur, yengələr oynayır (yel-yengə); Tək otur təkne qaşı (tək-təkne) [2, s. 325, 459, 75, 103, 110, 407, 600]. Türk dilində: Alacağım olsun da, ala kargada olsun (alacağım-ala kargə); Al giyen aldanmaz (al-aldan); Kenarın dilberi nazik de olsa nazenin olmaz (nazik-nazenin); Başına gələn başmaqçıdır [1, s. s. 83, 85, 231, 115] (baş-başmaqçı) və s. Atalar sözlərindəki oxşar səs tərkibinə malik sözlər bərabər bədii təsir gücündə deyildir. Sözlərin yaxınlığı və ya məsafəliliyi burada mühüm rol oynaya bilər. Təkrar elementli sözlər bir-birinə nə qədər yaxın olarsa, bu onlardakı səsleşmənin keyfiyyətinə bu bə ya digər dərəcədə təsir göstərir. Mus-mus deyincə birdəfəlik Mustafa de; Dini dinara satmaq olmaz [2, s. 497, 270]. Verilmiş atalar atalar sözləri bu baxımdan eyni keyfiyyət nümayiş etdirmir. Baxmayaraq ki, hər ikisində səsleşmə amili göz qabağındadır, bunlar bərabər gücdə təzahür olunmur. Təkrar səsli sözlər nə qədər çox yaxın yerləşərsə, bu fakt onları forma-məzmun əhatəsi ilə birlikdə daha çox nəzərə çarpdırır. Yanaşı təkrarlar müqayisə edilən dillərin pəremioloji materialında istənilən qəddərdir. Nümunələrə baxaq Azərbaycan dilində: Dövlətliyə saxsı lazım olsa, kasıb kasasını sındırar (kasıb kasasını); İti itmiş çobana dönüb (iti itmiş); Al almaya daş atan çox olar (al alma); Aclıq

bir il gedər, minnət min il (minnət min); Çobanın yastığı yastı qayalardır [2, s. 283, 371, 49, 674, 93] (yasdıq, yastı).

Türk dilində: Güzele göz ağrısı da yakışır (güzel-göz); Keçi kurttan kurtulsa gergedan olur (kurt, kurtul); Mal malamatı örter [1, s. 191, 228, 250] (mak, malamat). Səs tərkibi oxşar olan belə sözlər paremiyanın əvvəlində və sonunda işlədilir. Bu quruluş atalar sözlərinin ahəngdarlığını artırır, ona poetik ifadəlilik verir. Məsələn: Qarğanın səsi çıxanda qar gələr (qarğa-qar); Ulu sözünə baxmayan ulaya-ulaya qalar [2, s. 183, 612] (ulu-ulaya); Al giyen alınır (al-alınır). Yoldan giden yorulmaz [1, s. 85, 307] (yol-yorul). Oxşar fonetik tərkibi olan leksik vahidlər sintaktik təkrarlı atalar sözlərində iştirak edir. Səs tərkibinin təkrarlanması ilə səciyyəolənən sözlərin hər biri təkrar cümlə konstruksiyalarının bir tərəfində yerləşir. Kişi seldir, arvad göl (sel-göl); Gün keçər, kin keçməz [2, s.261, 267, 437, 468] (gün-kin). Evvel can, sonra canan (can-canan); Cennet de bu dünyada, cehennem de [1, s. 135, 179, 236, 256] (cennet-cehennem). Səs təkrarları sözün əvvəlində özünü göstərir. Belə nümunələrə müqayisə edilən dillərin paremioloji materialında sıx-sıx rast gəlinir. Məsələn: Qız səsi, qızıl səsi (qızqızıl); Cütə gedən öküz gözündən tanınar [1, s. 296, 200, 448, 683.] (öküz-göz); Güzele bakmanın göze faydası var (güzel-göz); Doğmadık çocuğa don biçilmez (doğmadıkdon); Atı atasıyla, katırı anasıyla [2, s. 191, 156, 79, 101] (at-ata) və s. Bu, səsləşmə elementlərinin – sait, yaxud samit səslərin söz daxili mövqeyindən daha çox asılıdır.

Danışıq səsləri üçün söz əvvəli və söz sonu güclü və zəif mövqe sayıldığından onların fonetik-üslubi imkanları hər yerdə eyni gücdə təzahür etmir. Bu baxımdan prof. M.Yusifov yazır: «Güclü səslər sabitliyini sözün güclü mövqeyində qoruyub saxlayır. Güclü mövqe söz əvvəli, zəif mövqe isə söz sonundan ibarətdir. Sözün əvvəli kökün formalaşmasının ilkin başlanğıcıdır. Bu mövqedə fonetik vahidin daha güclü akustikaya malik olması vacibdir [4, s. 21]. Anlaut, yəni sözün əvvəli güclü mövqe olduğuna görə leksik vahidlərə məxsus fonetik xüsusiyyətlər bu mövqedə əsasən olduğu kimi qalır. Sözün sonunda fonetik mahiyyətli dəyişikliklər çox olur. Ona görə də şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində - bayatılarda, nəğmələrdə, layla, oxşamalarda, xalq şeirində, o cümlədən paremioloji vahidlərdə sözün əvvəli səsləşmənin yaradılmasından ötrü daha əlverişlidir. Danışıq səslərinin təkrarlanmaları hər iki mövqedə - əvvəldə və sonda da eyni zamanda özünü göstərir. Artıq belə səsləşmə faktı mükəmməl səs oxşarlığı hesab edilir. Bu cür paremiyalar məzmunla yanaşı, forma tutumuna görə də diqqəti cəlb edir, onları yadda saxlamaq da asan olur. Məsələn: Damazlığını yeyən tamarzı qalar [2, s 238] (damazlıq-tamarzı); Katıra cılve yap demişler, cifte atmış [2, s. 225] (cılve-cifte; sonuncu leksik vahid türkcədə tekme sözünün sinonimidir, «təpik» mənasını bildirir).

Paremiyalarda iştirak edən fərqli-fərqli leksik vahidlər mükəmməl fonetik uyğunluqlar əmələ gətirir. Yağ tapsa başına yaxar (yağ-yaxar); Yağ ye yaxada gəz [1, s. s.381, 382] (yağ-yaxa). Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar (doğru-dokuz); Donsuzun gönlündən dokuz top bez geçer [1, s. s.156, 158] (donsuz-dokuz). Azərbaycan və türk dillərinin atalar sözlərindəki səsləşmə yaradan müvafiq leksik

vahidlər həm də mənə tutumuna görə uyğun sözlərlə əlaqələnir: yağ-yaxmaq, yağ-yaxa, dokuz-doğru, dokuz-donsuz. Fonetik səsleşmənin olduğu vahidlər bir-birindən səs əvəzlənmələrinə görə daha çox fərqlənir. Məsələn: Saxla samanı, gələr zamanı (Azərbaycan dilində; saman-zaman, sız əvəzlənməsi); Elti eltiyə eş olmaz, arpa unundan aş olmaz (türk dilində; eş-aş, e>a əvəzlənməsi). Bununla yanaşı, bir-biri ilə səsleşən sözlər samitartımına görə də fərqlənir. Məsələn: Azacıq aşım ağrımaz başım (aş-baş); Arvadı ar saxlar, bostanı bar (ar-bar); Biri itər, yüzü bitər (itər-bitər). Boynunu bitlər yeyir, çörəyini itlər [2, s. s. 42, 67, 138, 143] (itlər-bitlər). Eli boşa ağa uyur derlər, eli doluya ağa buyur derlər (uyurbuyur); Bekarın parasını it yer, yakasını bit [1, s. 167, 168] (it-bit). Borc ki oldu yüz, gir içində üz (yüz-üz); Xalqın qapısını el döyür, bizim qapımızı yel [1, s. 144, 625] (el-yel); Aş pişirirsən yağ olur, gəlinin yüzü ağ olur (ağ-yağ); Emek olmadan yemek olmaz [1, s. 98, 170] (emek-yemek). Uma-uma döndüm muma (um-mum); Eger ilə megeri evlendirmişlər, keşke diye bir çocuk doğmuş [2, s. 612; 1, s. 164] (eger-meger). Adamın bir özü bir sözü (öz-söz); Arı sögüdü, akıllı ögüdü sever (sögüdü-ögüdü); Sağırılar, bir-birini ağırılar [1, s. 164, 95, 270] (sağırılar-ağırılar) və s. Azərbaycan və türk dillərinin paremioloji materialı içərisində bunların sayı onlardır. Verilmiş nümunələrdəki sözlərin biri digərindən b (aş-baş), y (yüz-üz, emek-yemek), m (egermeger), s (sögüdü-ögüdü, sağırılar-ağırılar) samit artımlarını görə fərqlənir. Eyni mövqedə Azərbaycan dilində c, d, n, türk dilində z, g samit artımları müşahidə olunur. Məsələn: ahıl-cahil (Arvadı ahıl gözü ilə, atı cahıl gözü ilə), diş-iş (Heyvanın dişinə baxarlar, insanın işinə), naxır-axır (Səhər naxıra, aşxam axıra); amanzaman (Ac aman bilməz, çocuk zaman bilmez), göz-öz (Ağrılarda göz ağrısı, hər kişinin öz ağrısı) [2, s. 67, 643, 575; 1 s. 67, 77].

Azərbaycan və türk dillərinin atalar sözlərində söz əvvəlində d-t, q-k samitli fonetik səsleşmə yaradan vahidlər Azərbaycan və türk dillərində fonetik baxımdan diferensiallaşmış ləksemlərə də aid olur. Məsələn: Azərbaycan dilində dad-ad (Adı başqa olanın dadı da başqa olar), türk dilində tad-ad (Akın adı, karanın tadı var); oyun-qoyun (İt oyun ilə, qurd qoyun ilə), akar-kokar [2, 29, 368; 1, s. 79, 82] (Akara, kokara bakma, çuvala girene bak). Səsleşmə yaradan sözlər fonetik cəhətdən diferensiallaşmış sözlər olmaya da bilər: arif-tarif (Arife tarif gerekmez), il-dil [1, s. 95] (İldə başa gəlməyən, dildə başa gələr) və s. Səs tərkibinə görə fərqlənən sözləri bir-birindən sait artımı da ayırır. Söz əvvəlində müşahidə olunan samit artımından fərqli olaraq sait artımı auslautda – sözlərin sonunda özünü göstərir: günü-gün (Günü ilə gün yoxdur), xal-xalı (Xalına bax, xalı toxu), ac-acı (Ac qarına acı saqqız çeynəyirsən) [2, s.470, 626; 89.]. Türkiyə türkcəsinin paremiyalarında isə söz sonunda sait və samit səsələr birlikdə eyni funksiyada çıxış edir: dil-dilim (Yağlı dilimin yoksa yağlı dilin de mi yok?) [1, s. 297]. Fonetik səsleşmədə leksik vahidin mənasını daha güclü ifadə planında təqdim edən samit artımlı nümunələr də vardır: Alovdan çıxdıq yalova düşdük [2, s. 58] (alovyalov). Alov sözünün hazırda Azərbaycan dilinin Qərb ləhcəsində müşahidə olunan yalov (tələffüz şəkli yaloy) forması sözün anlamını daha da gücləndirmək məqsədi daşıyır. Bunu atalar sözünün ümumi məzmun planından da görmək mümkündür. Fonetik səsleşmənin olduğu sözlərdə sait əvəzlənmələri özünü göstərir. Onlar

atalar sözünün mənasında əlavə çalarlar əmələ gətirir. Nümunələrə diqqət yetirək. Türk dilində: Ana yılan, sözü yalan (yılan-yalan); Baba eder, oğul öder (eder-öder); Baş olan boş olmaz [1, s.93, 96, 109, 115, 182] (baş-boş). Azərbaycan dilində: Duz çörək-düz çörək (duz-düz); Olan dörd bağlar, olmayan dörd bağlar (dörd-dörd); Xalq qız aldı, quda qazandı, mən qız aldım, qada qazandım [2, s. s.284, 522, 625] (quda-qada).

NƏTİCƏ

Müasir türk dilləri diferensiaslaşdıqdan sonra hər nə qədər fərqli leksik, qrammatik xüsusiyyətlərlə səciyyələnsə də şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinin, xüsusilə atalar sözlərinin fonetik-üslubi xüsusiyyətlərinin oxşarlığı bir o qədər diqqəti cəlb edir. Azərbaycan və türk dillərinə aid pəremiyalarda fonetik tərkibin təkrarı üslubi məqamlardan biri kimi əhəmiyyət daşıyır. Fonetik səsləşmələr pəremioloji mətnlərdə müxtəlif çalarlar yaradır. Bir samit səsə və bir sait səsə görə fərqlənən oxşar fonetik tərkibli sözlər müvafiq olaraq emosionallıq və ritmiklik əmələ gətirir. Türkiyə türkcəsindən fərqli olaraq Azərbaycan dilinin atalar sözlərində mürəkkəb sözlərin fonetik quruluşundan fonetik səsləşmə əmələ gətirmək məqsədilə istifadə olunur. Türkcənin pəremiyalarında isə eyni köklü sözlər daha çox səsləşmələr yaradır. Müxtəlif fonetik tərkibli sözlərdəki təsadüfi səs uyğunluqları mükəmməl ifadəliliyə gətirib çıxarır. Fonetik səsləşmə yaradan sözlərin yanaşı və məsafəli yerləşməsi, təkrarlanan səslərin anlautda, yaxud auslautda yerləşməsi, eləcə də bəzi fonetik hadisələr səsləşməyə keyfiyyətə təsirsiz qalmır. Bunların hər biri pəremioloji vahidlərin mənasında əlavə çalarlar yaradır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

- 1.Aksoy Ö.A. Atasözleri, deyimlər sözlüğü. Ankara, 1993
- 2.Atalar sözü. Bakı: Yazıçı, 1986.
- 3.Kitabi-Dədə Qorqud. Bakı: Yazıçı, 1986
- 4.Yusifov M. Türk dillərində kök sözlərin fonomorfologiyası. 2 hissədə. I hi., (Səs keçidləri). Gəncə: GDU nəşri, 1994

SUMMARY

WORDS WITH PHONETIC COMPOSITION IN THE PAREMIOLOGICAL UNITS OF AZERBAIJANI AND TURKISH LANGUAGES

Leyla Memmedzade

Phonetic consonances are also important details that serve to express artistic expression. Words with similar phonetic composition usually differ from each other by one vowel or consonant. Phonetic consonances serve the purpose of highlighting any lexical unit in particular. Such similarities create figurative-emotional moments in proverbs. Words that create phonetic consonances create harmony and rhythm in the paremias of both languages. In proverbs of the Azerbaijani language, the components of

complex words are used to create phonetic harmony. Similar phonetic harmony is also of particular importance as an artistic-stylistic point in paremials involving words with the same root. The position of the words in the sentence that create phonetic harmony and the degree of proximity of words with repeated elements are also stylistic quality indicators of paremiological units. The main purpose of the study is to investigate the phonetic-stylistic features of words with similar phonetic composition in paremiological units belonging to the Azerbaijani and Turkish languages. The article mainly uses the descriptive method, and comparative and structural analysis methods are also used where appropriate. Phonetic units in the paremiological units of both languages differ in some stylistic qualities. Words with similar phonetic composition in paremiological units belonging to the Azerbaijani and Turkish languages demonstrate some common language-stylistic features.

Keywords: *paremia, vowel, consonant, form, content*